Rustamova Manzura Mirkamalovna

Pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori, Toshkent Kimyo xalqaro universiteti “Maktabgacha va boshlang‘ich ta‘lim metodikasi” kafedrasi mudiri,

Qòziyeva Umriniso Muzaffar qizi

Kimyo Xalqaro Universteti magistranti.

Tel: +998933749699

e-mail: umriniso0799@gmail.com

TABIIY MATERIALLARDAN FOYDALANISH ORQALI AMALIY MASHG’ULOTLARDA ESTETIK KO’NIKMALARNI SHAKLLANTIRISH

Annotatsiya

Ushbu maqolada tabiiy materiallardan foydalanish orqali amaliy mashg‘ulotlarda estetik ko‘nikmalarni shakllantirish masalalari yoritilgan. Tabiiy materiallar bilan ishlash o‘quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish, ekologik ongni shakllantirish va san’atga qiziqishini oshirishda muhim o‘rin tutadi. Maqolada amaliy mashg‘ulotlar jarayonida estetik ko‘nikmalarni rivojlantirishning pedagogik yondashuvlari va usullari batafsil tahlil qilinadi. Shuningdek, estetik ta’limning ahamiyati va tabiiy materiallardan samarali foydalanish bo‘yicha tavsiyalar beriladi.

Kalit so‘zlar

tabiiy materiallar, estetik ta’lim, ijodiy ko‘nikmalar, amaliy mashg‘ulotlar, ekologik ong.

Annotation

This article explores the formation of aesthetic skills in practical lessons through the use of natural materials. Working with natural materials plays a crucial role in developing students’ creativity, fostering ecological awareness, and increasing interest in art. The paper provides an in-depth analysis of pedagogical approaches and methods for enhancing aesthetic skills during practical lessons. Additionally, the importance of aesthetic education and recommendations for the effective use of natural materials are discussed.

Keywords

natural materials, aesthetic education, creative skills, practical lessons, ecological awareness.

Аннотация

В данной статье рассматриваются вопросы формирования эстетических навыков на практических занятиях посредством использования природных материалов. Работа с природными материалами играет важную роль в развитии творческих способностей

учащихся, формировании экологического сознания и повышении интереса к искусству. В статье подробно анализируются педагогические подходы и методы развития эстетических навыков в ходе практических занятий. Также обсуждается значение эстетического воспитания и даются рекомендации по эффективному использованию природных материалов.

Ключевые слова

природные материалы, эстетическое воспитание, творческие навыки, практические занятия, экологическое сознание.

Kirish

Zamonaviy ta’lim tizimida o‘quvchilarning ijodiy va estetik ko‘nikmalarini shakllantirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Bugungi kunda yosh avlodning nafaqat nazariy bilimlarini oshirish, balki amaliy faoliyat orqali ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlantirishga alohida e’tibor qaratilmoqda. Shu nuqtai nazardan, tabiiy materiallardan foydalanish o‘quv jarayonida innovatsion yondashuvlardan biri sifatida ajralib turadi. Tabiiy materiallar bilan ishlash o‘quvchilarda go‘zallikni his qilish, ekologik ongni shakllantirish hamda tabiatga mehr uyg‘otishda muhim o‘rin tutadi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev ta’kidlaganidek: “Ta’lim va tarbiya tizimini tubdan isloh qilish, yoshlarda bilimga, ijodkorlikka, mustaqil fikrlashga intilishni shakllantirish bizning asosiy vazifamizdir”. Ushbu qarashlardan kelib chiqib, tabiiy materiallarni ta’lim jarayoniga joriy etish orqali o‘quvchilarning estetik tarbiyasini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni (2020) va “2022-2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi”da ta’limning sifatini oshirish va o‘quvchilarni ijodiy fikrlashga o‘rgatish ustuvor vazifa sifatida belgilangan. Ayniqsa, amaliy mashg‘ulotlarda estetik ko‘nikmalarni shakllantirish orqali o‘quvchilarni har tomonlama rivojlantirishga erishish mumkin.

Mazkur maqolada tabiiy materiallardan foydalanishning pedagogik yondashuvlari, estetik ko‘nikmalarni shakllantirishda ushbu materiallarning o‘rni va ularni amaliy mashg‘ulotlarga tatbiq etish usullari tahlil qilinadi. Shuningdek, tabiiy materiallardan foydalanishning o‘quvchilar ijodkorligini oshirishdagi ijobiy ta’siri o‘rganiladi.

Adabiyotlar sharxi

Tabiiy materiallardan foydalanish orqali amaliy mashg‘ulotlarda estetik ko‘nikmalarni shakllantirish bo‘yicha turli tadqiqot va ilmiy manbalar o‘rganilgan bo‘lib, ularning asosiy mazmuni quyidagicha umumlashtiriladi.

Tabiiy materiallardan foydalanishning ta’lim jarayonidagi ahamiyati

G‘. Asqarovning “Ta’limda ijodiy yondashuv” (2021) asarida ta’lim jarayonida tabiiy materiallardan foydalanish orqali o‘quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish muhimligi ta’kidlangan. Muallif amaliy mashg‘ulotlarda tabiiy materiallardan foydalangan holda go‘zallikni his qilish va estetik qobiliyatlarni rivojlantirish usullariga e’tibor qaratgan.

Shuningdek, J. Karapetyanning “Tabiat va san’at: o‘quvchilar estetikasi” (2022) asarida tabiiy materiallar bilan ishlash orqali o‘quvchilarning ekologik ongini oshirish va ijodkorlik qobiliyatlarini shakllantirish masalalari chuqur yoritilgan. Muallif amaliy mashg‘ulotlarda materiallarni to‘g‘ri tanlash va ulardan samarali foydalanish usullarini batafsil tahlil qilgan.[1]

Estetik tarbiyada tabiiy materiallarning o‘rni

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan 2020 yilda qabul qilingan “Estetik tarbiya va san’at ta’limini rivojlantirish konsepsiyasi”da tabiiy materiallar yordamida o‘quvchilarni milliy qadriyatlar va san’atga yaqinlashtirish usullari belgilangan. Ushbu konsepsiyada o‘quvchilarning amaliy mashg‘ulotlarda tabiiy materiallar orqali san’atga qiziqishini oshirishga alohida urg‘u berilgan.

L. Johnsonning “Natural Materials in Art Education” (2023) nomli tadqiqotida esa tabiiy materiallar yordamida amaliy mashg‘ulotlar samaradorligini oshirishning xorijiy tajribasi yoritilgan. Tadqiqotda o‘quvchilarni go‘zallikni his qilishga o‘rgatish va ekologik ongni shakllantirish usullari tahlil qilinadi.[2]

Ijodiy ko‘nikmalarni rivojlantirishda pedagogik usullar

Sh. To‘rayevning “Ta’limda amaliy mashg‘ulotlarning ahamiyati” (2023) maqolasida o‘quvchilarda ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishda amaliy mashg‘ulotlarning ahamiyati ta’kidlangan. Muallif tabiiy materiallar yordamida estetik tarbiya berish usullari va ularning o‘quvchilarning dunyoqarashini kengaytirishga qo‘shadigan hissasini ko‘rsatib o‘tgan.[3]

Shuningdek, M. Karimovaning “O‘zbekiston ta’lim tizimida estetik ko‘nikmalarni rivojlantirish” (2022) asarida amaliy mashg‘ulotlarda tabiiy materiallardan foydalanish orqali milliy madaniyat va san’atga oid ko‘nikmalarni rivojlantirish bo‘yicha tavsiyalar berilgan.[4]

Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, tabiiy materiallar o‘quvchilarning ijodiy va estetik ko‘nikmalarini shakllantirishda samarali vosita hisoblanadi. Ushbu materiallarni amaliy mashg‘ulotlarda qo‘llash nafaqat ijodiy fikrlashni rivojlantiradi, balki o‘quvchilarda ekologik ong va milliy qadriyatlarga hurmatni ham shakllantiradi. Ilmiy manbalarda berilgan usullar va tavsiyalar ushbu yo‘nalishdagi pedagogik jarayonlarni takomillashtirishda muhim ahamiyatga ega.

Metodologiya

Ilmiy adabiyotlarda keltirib o‘tilgan holatlarni inobatga olgan holda, ushbu maqola quyidagi bosqichlarga ko’ra amalga oshiriladi.

1-Rasm. Metodologik asos.[1]

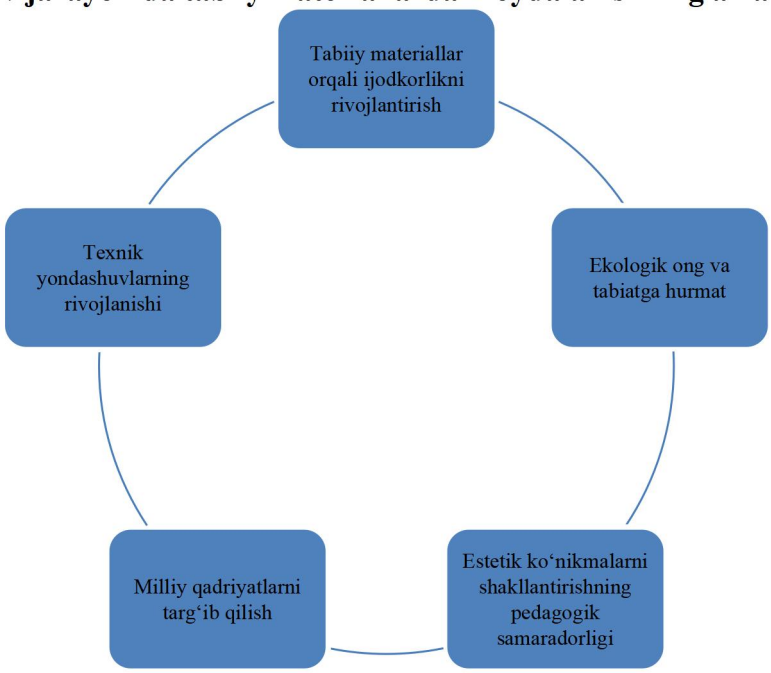
[1] Muallif ishlanmasi

Tahlil va natijalar

O‘quv jarayonida tabiiy materiallardan foydalanish o‘quvchilarning ijodiy va estetik ko‘nikmalarini shakllantirishda samarali natijalar beradi. Tadqiqot davomida bir nechta umumta’lim maktablarida tabiiy materiallardan foydalanishga asoslangan amaliy mashg‘ulotlar tahlil qilindi va quyidagi natijalar kuzatildi:

2-Rasm. O‘quv jarayonida tabiiy materiallardan foydalanishning afzalliklari.[5]

1. Tabiiy materiallar orqali ijodkorlikni rivojlantirish. Amaliy mashg‘ulotlarda tabiiy materiallardan (yaproqlar, g‘o‘zapoya, shox-shabba, toshlar va boshqalar) foydalanish o‘quvchilarning ijodiy fikrlashini rag‘batlantirdi. Ular bu materiallarni yangi va qiziqarli shaklda o‘zlashtirib, mustaqil ravishda san’at asarlari yaratishga harakat qildilar. O‘quvchilar tomonidan yaratilgan ijodiy ishlarda hayotning go‘zalligi va tabiatni his qilish qobiliyati shakllanganligi aniqlandi.

2. Ekologik ong va tabiatga hurmat. Tabiiy materiallardan foydalanish o‘quvchilarni tabiatni asrab-avaylashga o‘rgatdi. Mashg‘ulotlar davomida ular tabiatdagi resurslarni tejamli ishlatish va qayta ishlash zarurligini anglab yetishdi. Bu esa ekologik madaniyatni shakllantirishda ijobiy ta’sir ko‘rsatdi.[6]

3. Estetik ko‘nikmalarni shakllantirishning pedagogik samaradorligi. Tabiiy materiallardan foydalangan holda estetik ta’lim berish usullari o‘quvchilarda go‘zallikni qadrlash va did bilan ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirdi. Mashg‘ulotlar jarayonida bolalar nafaqat ijodiy ishlarni bajardilar, balki o‘z fikrlarini ifoda etish va badiiy materiallarni tahlil qilish qobiliyatlarini ham rivojlantirdilar.

4. Milliy qadriyatlarni targ‘ib qilish. Tabiiy materiallardan foydalanish orqali ijodiy mashg‘ulotlarni milliy an’ana va qadriyatlar bilan uyg‘unlashtirish samarali natijalar berdi. Bu o‘quvchilarda o‘ziga xos milliy san’atni o‘rganish va uni yangi shaklda namoyon qilishga qiziqishni kuchaytirdi.[7]

5. Texnik yondashuvlarning rivojlanishi. Mashg‘ulot davomida o‘quvchilarga tabiiy materiallarni qayta ishlashning texnik usullari (kesish, biriktirish, shakllantirish) o‘rgatildi. Bu esa ularning qo‘l mehnati bilan bog‘liq ko‘nikmalarini shakllantirishda yordam berdi.[8]

Natijalar:

• Tabiiy materiallardan foydalanish o‘quvchilarning ijodiy va estetik qobiliyatlarini sezilarli darajada rivojlantiradi.

• Bu yondashuv ekologik ongni shakllantirish, bolalarda tabiatga mehr uyg‘otish va uni asrab-avaylashga rag‘batlantiradi.

• Amaliy mashg‘ulotlarda tabiiy materiallar milliy qadriyatlar va san’atni integratsiya qilish imkonini yaratadi.

• Ushbu uslub estetik ta’limning samaradorligini oshirish bilan birga, o‘quvchilarning ijodiy fikrlash va qo‘l mehnatiga qobiliyatini rivojlantirish uchun qulay sharoit yaratadi.[9]

Tabiiy materiallardan foydalanish amaliy mashg‘ulotlarni nafaqat qiziqarli va foydali qiladi, balki bolalarning estetik va ijodiy rivojlanishiga ham katta hissa qo‘shadi. Bu esa ta’lim jarayonida tabiiy materiallardan foydalanishning ahamiyatini yanada oshiradi.

Xulosa

Tabiiy materiallardan foydalanish orqali amaliy mashg‘ulotlarda estetik ko‘nikmalarni shakllantirish zamonaviy ta’lim jarayonining muhim yo‘nalishlaridan biridir. Ushbu yondashuv o‘quvchilarda ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish, ekologik ongni shakllantirish va ularni tabiatga yaqinlashtirishga xizmat qiladi. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, tabiiy materiallar bilan ishlash nafaqat o‘quvchilarning san’at va go‘zallikka bo‘lgan qiziqishini oshiradi, balki ularni milliy qadriyatlar va madaniyatni anglashga ham undaydi.

Estetik ko‘nikmalarni shakllantirishda tabiiy materiallardan foydalanish amaliy mashg‘ulotlarni qiziqarli, samarali va mazmunli qiladi. Bu usul o‘quvchilarning estetik didini rivojlantirish, ularning badiiy va amaliy ishlarini sifatli darajada bajarish qobiliyatlarini oshirishga imkon beradi. Shuningdek, tabiiy materiallar asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlar ekologik tarbiya va tabiatni asrash madaniyatini shakllantirish uchun qulay platforma hisoblanadi.

Mazkur tadqiqotning natijalari shuni tasdiqlaydiki, tabiiy materiallardan foydalanish amaliy mashg‘ulotlar samaradorligini oshirish bilan birga, o‘quvchilarning dunyoqarashini kengaytirish va ijodiy ko‘nikmalarini rivojlantirishda alohida o‘rin tutadi. Shu sababli, ta’lim jarayonida tabiiy materiallardan foydalanish bo‘yicha yangi pedagogik yondashuvlarni ishlab chiqish va joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi (2022-2026).

2. O‘zbekiston Respublikasining *“Ta’lim to‘g‘risida”*gi Qonuni (2023-yilgi tahrir).

3. Karimova, Z. “Tabiiy materiallardan foydalanish orqali boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish”. O‘zbekistonda ta’limni modernizatsiyalash jurnali, 2024, №2.

4. Yo‘ldoshev, O. “Ekologik tarbiya va ijodiy yondashuv: boshlang‘ich ta’limdagi yangi imkoniyatlar”. Zamonaviy ta’lim izlanishlari, 2023, №4.

5. UNESCO. Education for Sustainable Development: A Roadmap for the Future. Paris: UNESCO Publishing, 2023.

6. Torrance, E. P. (Muharrirlik asosida qayta nashr). The Updated Torrance Tests of Creative Thinking. Cambridge: Academic Press, 2022.

7. Davletov, R. “Boshlang‘ich ta’limda innovatsion metodlar”. Innovatsion pedagogika va psixologiya, 2023, №1.

8. Gardner, H. (2023). Revisiting Multiple Intelligences: New Perspectives. New York: Harper Academic.

9. OECD. Future Skills for Creative Education. Paris: OECD Publishing, 2023.

10. **Rustamova, M. M., & Andaqulova, F. X.** (2024). Boshlang‘ich sinflarga integratsion yondashuv (texnologiya fani asosida). **Education Human Life, 2**(1). https://doi.org/10.5281/zenodo.14575495